

tura smisla. Ta se lahko izoblikuje samo v polju zasebnosti; posameznik svobodno črpa iz zaloge različnih verzij svetovnih nazorov in si ustvari svoj sistem preferenc, svojo "zasebno religijo", pravi Luckmann. Institucija cerkve mu pri tem ni poglobljena opora; zasebno obliko religije podpirajo različne drugotne institucije, zlasti družina in mediji. Avtor v zaključku zasebno ali nevidno religijo prepričljivo poveže tudi z mnogimi očitnimi pojavi sodobne družbe: poveličevanje mladosti, spolnosti, poudarjanje strpnosti in družine.

Tako izoblikovan koncept nevidne religije je mogoče plodno uporabiti tudi kot miselno orodje za obravnavo pojavov, ki so se izoblikovali v desetletjih po nastanku *Nevidne religije*: npr. new age, politizacija religije (v obliki fundamentalističnih religij, spletov nacionalizma in specifične religije). Nenazadnje pa je na osnovi Luckmannovih kategorij mogoče obrazložiti tudi paradokse, na katere kažejo statistične raziskave tudi v Sloveniji: pojav evidentno religioznih prepričanj in ravnanj pri deklariranih ateistih ali nereligioznih in obratno, npr. zavračanje temeljnih dogem Cerkve pri deklariranih katolikih.

Slovenska strokovna javnost je tako končno dobila enega klasičnih tekstov novejši sociologije religije, še vedno pa čakajo na prevod druga, morda še bolj elementarna religiološka dela, katerih avtorji pač nimajo take "sreče", da bi bili Slovenci. Naj omenimo vsaj Durkheimove Elementarne oblike religioznega življenja in Webrove študije o svetovnih religijah.

Sabina Mihelj

Med predniki, predhodniki, bližnjiki in sorodniki na ravniku: Odprava v Kenijo, 1996

Uredil Iztok Saksida, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete in Oddelek za sociologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 1997, 211 str.

Lansko zimo je v Kenijo odpotovala 19-članska ekipa, sestavljena iz študentk, študentov ter profesorjev sociologije kulture, arheologije, geologije in etnologije. Po besedah Iztoka Saksida je odprava v Kenijo le eden izmed projektov, s katerimi skušajo zadnjih nekaj let na Oddelku za sociologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani gojiti študij sociologije v povezavi z drugimi disciplinami, zlasti pa z antropologijo, ekologijo, arheologijo in etnologijo, kar naj bi sčasoma vodilo k vse večjemu sožitju in dopolnjevanju med naravoslovjem in družboslovjem. Tako nam priučujoča zbirka esejev ponuja svojevrsten prikaz zgodovinskih dogajanj na vzhodnem delu afriškega kontinenta, ki se na eni strani vrača v čase nastanka vzhodnoafriškega tektonskega jarka, na drugi pa nas seznanja s sedanjim in polpreteklim ekonomsko-

političnim stanjem v Keniji.

Slednjega se v eseju *Na sončni strani Kilimandžara* loti Jože Vogrinc, ki nam na nekaj straneh opiše, kako je Kenija sploh postala to, kar poznamo danes pod tem imenom. Kenije kot pojma ali geografske entitete pred britansko kolonizacijo nareč sploh ni bilo, njene meje pa sekajo etnična ozemlja in združujejo v skupni državi na desetine ljudstev, ki govorijo več kot 50 različnih jezikov. Vogrinc nam v svojem prikazu očrta družbena dogajanja, ki so leta 1963 Keniji prinesla neodvisnost, v naslednjih letih pa še zemljiško reformo in vzpon novega, črnega vladajočega razreda. Polpreteklost in sedanost neodvisne Kenije je prežeta s kopico problemov, povezanih predvsem z bliskovito rastjo prebivalstva (v zadnjih 100 letih se je prebivalstvo Kenije podeseterilo!), etničnimi konflikti ter družbenimi boji za posest nad zemljo.

Peter Kisin nas skozi *Povest o agrarni reformi* pobliže seznanja z nekaterimi temeljnimi strukturnimi značilnostmi kolonizacije v Vzhodnoafriškem protektoratu, kakor se je kenijsko ozemlje imenovalo do leta 1920. Konec 19. stoletja so Britanci sklenili sporazum o medsebojnem sodelovanju z Masaji, mnogim drugim upornim ljudstvom pa so kazenske ekspedicije nasilno odvzemale živino in poljščine. Transformacija predkolonialne afriške ekonomije v kapitalistični produkcijski način, ki je tvoril jedro filantropske ideje imperializma, je v Vzhodnoafriškem protektoratu potekala kot svojevrstna kombinacija 'južnoafriškega' in 'zahodnoafriškega' modela kolonializma. Naseljevanje belih zemljiških posestnikov, ki je privedlo do belskega izkoriščanja afriškega življa, kombinirano z izdatnim pospeševanjem blagovne produkcije med domačini, postavlja Kenijo oz. Vzhodnoafriški protektorat na prav posebno mesto v zgodovini kolonialne Afrike.

Turkane, nomadske živinorejce, naseljene zahodno od jezera Turkana, nam v svojem besedilu predstavi *Thierno Diallo* in *Tit Brecelj*. Življenje Turkan je zaradi re-

lativne geografske izolacije še vedno takšno, kot je bilo pred prihodom angleških kolonialistov. Njihova materialna kultura, ekonomija in sorodstveni sistem so tesno povezani z njihovo živino, t. j. kravami, kozami, osli in kamelami. Krave igrajo osrednjo vlogo pri večini menjav med Turkanami. Poleg ekonomske vrednosti k njihovi veljavi prispeva še struktura sorodstvenega sistema, kjer število žena posameznega moškega zavisi od števila krav, ki jih ta pred poroko lahko podari njihovim očetom. Z živalmi so nerazdružljivo povezani tudi iniciacijski rituali Turkan, kakor npr. aspan, tradicionalni dogodek, preko katerega se mladi moške prelevijo v moške.

Navkljub skorajda idiličnemu opisu življenja Turkan, pa nas avtorja v sklepnem delu besedila opozorita na globalni vpliv krščanske cerkve na njihovo kulturo. Pokristjanjevanje je nezdružljivo z njihovo poliginično sorodstveno strukturo, uvedba šolskega sistema pa resno ogroža njihovo ekonomijo, saj dečki, ki gredo v šolo, ne zmorejo več opravljati še funkcije pastirjev čred njihovih očetov. Pokristjanjevanje, v zadnjem času pa še razcvet avanturističnega in znanstvenega turizma po mnenju avtorjev tradicionalnega načina življenja Turkan ne le vidno spreminjata, temveč resno ogrožata.

Drugi del knjige se prične z esejem *Aleksandra Horvata Tektonika plošč in evolucija hominidov*. V njem je opisan vpliv strukturnega razvoja vzhodnoafriškega tektonskega jarka na evolucijo hominidov, scenarij, bolj znan pod imenom 'zgodba iz vzhodne strani'. Povečane tektonske aktivnosti naj bi pred kakšnimi osmimi milijoni let povzročile nastanek morfološke pregrade med vzhodnoafriškim tektonskim jarkom z nadmorskimi višinami pod 500 m in zahodnim višavjem z nadmorsko višino nad 2000 m. To dogajanje je Afriko razdelilo na dva dela: nižino z aridno klimo in savansko pokrajino na vzhodu in na zahodno višavje z gozdom in humidno klimo.

Skupni predhodniki hominidov in pongidov so se vsak na svoj način adaptirali na novonastale klimatsko ekološke pogoje:

potomci na zahodu so nadaljevali s prilagoditvami na humidno klimo in življenje na drevju ter se razvili v Panidae, potomci vzhodne populacije pa so se morali prilagoditi na življenje v neporaslem, odprtem in aridnem okolju. Novim okoliščinam so se med drugim prilagodili tudi s pokončno hojo, eno osnovnih značilnosti Hominidae. Najnovejše najdbe, 3,5 milijona let stari fosilni ostanki avstralopitecin v Čadu, 2500 km zahodno od vzhodnoafriškega tektonskega jarka, so na 'zgodbo z vzhodne strani' vrgle senco dvoma.

Svoj dvom v afriški izvir človeštva izrazi v članku *Poti in stranpoti našega razvijanja: zadnjih 5 milijonov let* tudi *Iztok Saksida*. Nove najdbe v Evraziji in nove analize nekaterih starejših najdb nudijo dobro podlago za razvijanje alternativnih modelov naše evolucije. Ena izmed možnih razlag, ki se ne naslanja na vero v skupnega prednika, ki naj bi se v teku zgodovine razselil po vsem svetu, je ideja o homoplastičnem razvijanju azijskih in afriških erektoev. Hominoidi naj bi se razvijali tako v Afriki kot Evraziji, najslavnejši zgledi za to pa so morfološke podvojitve nekaterih glavnih tipov placentalnih in vrečarskih sesalcev. Osnovni okvir razvoja hominidov je podan z vzporednim nastajanjem brezrepih primatskih oblik tako v Evraziji kot v Afriki. Ločeno nastajanje teh oblik naj bi trajalo vsaj 15 milijonov let, kar močno zamaje temelje vladajoči predpostavki o monofiletskem razvoju vrst v zgodovini življenja na zemlji in hkrati zanika idejo skupnega prednika. Kakorkoli že, četudi je navedena teza preveč drzna za trenutno stanje znotraj paleoantropologije in njej sorodnih disciplin, pa je Saksida prepričan, da je afriška tektonska prelomnica kvečjemu eno od pomembnih področij, kjer je mogoče zaradi ugodnih geoloških in klimatskih značilnosti celovito proučevati evlucijski proces človeške vrste, nikakor pa ne center nastajanja zgodnjih hominidov.

Zbornik zaključuje *Boris Kavur*s člankom *Arheologija vzhodne Afrike: prvo milijonletje*, v katerem skuša na podlagi arheoloških najdb kamnitih orodij in kosti iz tega območja pojasniti proces povečanja

možganske prostornine ter gibljivost rok hominidov in apitekov. Le-te naj bi našim prednikom pred približno 2,6 milijoni let omogočile izdelavo prvih kamnitih orodij ter s tem dostop do energetsko bogatejše hrane. Nove strategije preskrbe s hrano so za sabo potegnile tudi razvoj socialnih struktur, običajno znanih pod imenom oldowanska orodna tehnologija. Po dosedaj znanih podatkih naj bi ji pred 1,4 milijoni let sledil še Auchenal, katerega najbolj značilno orodje so pestnjaki. Kakor že nekaj prejšnjih zgodb tudi ta ne poteši naše radovednosti. Zadnje najdbe iz Evrazije, datirane na čas pred Oldowanom, postavljajo vprašanje izvora najzgodnejših kamnitih orodij spet vse bolj v ospredje.

Za konec se za hip pomudimo še pri projektu *SVOD*, katerega plod je tudi omejnjeni zbornik *Društvo za širjenje in pospeševanje multidisciplinarnih in avanturističnih oblik znanstvenega raziskovanja SVOD* pod svojim okriljem združuje skupino mlajših raziskovalk in raziskovalcev ter študentk in študentov, ki ne verjamejo, da je 'koristnost' znanosti ekvivalentna tržni vrednosti njenih rezultatov. S svojim početjem, usmerjenim predvsem v terenske študije, raziskovalne odprave, arheološka izkopavanja, lov na hominidne fosile ipd., bodo SVOD-ovci po lastnih besedah skušali slediti svoji radovednosti in se v čim večji meri izogniti zunanjim interesom, ki znanost v vse večji meri vpenjajo v družbene in ideološke vezi. SVOD je torej zamišljen kot spoj med smislom in zabavo, njihovi projekti pa se načrtujejo v veri, da je iz 'stvarnosti' mogoče izcediti presežke, ki slehernemu služijo kot podpora temu, da počne, karkoli se mu ravno zazdi.

Več kot očitno je, da pričujoča edicija nima nikakršne ambicije po prinašanju dokončnih spoznanj, bralce bolj nagovarja, kakor da bi jim skušala odgovoriti. In prav za to pri znanosti, kakor jo razume SVOD, tudi gre.

Primož Oberžan